

Pravda sa mu nevyplatila

Alica Haidlerová

V rokoch 50-tych dvadsiateho storočia boli na Slovensku zrušené obvodné notariáty, ktoré existovali už koncom minulého storočia a notári postrkaní kde-kade po kanceláriách štátnej správy. Treba uviesť, že obvodní notári boli vzdelaní ľudia. Také miesto nemohol zastávať človek, ktorý nebol patrične vzdelaný, lebo tu šlo o vedenie hospodárenia do obvodu prislúchajúcich obcí, o vedenie matrík a vydávanie verejných listín, riadenie verejného života, riadenie volieb, odvodov brancov, atď. Keď vznikli národné výbory, prevzal predseda MNV tej-ktorej obce dokumenty týkajúce sa jeho obce a obvodný notariát zanikol. Jeden z notárov, o ktorom chcem hovoriť, Anton S., pracoval na vtedy najdôležitejšom odbore poľnohospodárskom, okresnej inštitúcie. V tom čase sa robil nábor členov do komunistickkej strany. Došli aj za Antonom S. Ten si zrejme uvážil, že koleso dejín neotočí, žiť treba, rodinu živiť tak isto - čo sa dá robiť? Podpísal prihlášku do strany. Avšak o nejakých pár dní prišli za ním zas: „podpíš, že vystupuješ z cirkvi.“ Anton S. sa zo svojej stoličky neveriaco poďíval na agitátorov a potom povedal, čo mu prvé prišlo na myseľ: „Ale pánovia! Toto už je mnoho! To nepodpíšem!“

Pravda, ktorá sa do tých čias smela vysloviť a bola bežným spôsobom komunikácie medzi ľuďmi bez toho, že by bol človek za ňu stíhaný, sa v tých časoch už vysloviť nemohla a to zrejme Antonovi S. nedošlo. Ešte si nestačil na to navyknúť, preto úprimne povedal, čo si myslel. Stálo ho to slobodu. V zápätí bol označený, že porobil v pozemkových mapách nejaké zmeny a domov z práce už nedošiel. Odviedli ho do väzenia. Stačilo pár takýchto prípadov a ľudia sa naučili, že staré spôsoby musia zanechať a prispôbiť sa novému trendu. Nehovoriť čo si myslia pred nikým: ani manžel pred manželom, ani rodič pred deťmi. Každý sa môže niekde preriecť. Neopatrný človek si nemôže byť nikdy istý, či dnes večer ľahne do svojej postele, preto musí nedôverovať aj svojim najbližším, nieto ešte celkom cudzím ľuďom. Bola to morálka importovaná, nenašská, vzdalujúca človeka od človeka, aká v týchto končinách nikdy nemala domov. Rozrušila všetky starobylé vžitú medziludské vzťahy. Rozmohla sa neúprimnosť, faloš, podlízavosť, sledenie, donášanie. Po rokoch, keď toho už bolo veľa, komunisti sa snažili o akési obrátenie Šavla na Pavla, ale už prinajmenej dve generácie boli zdemoralizované a tak vlastne ani nevedeli, čo od nich chcú. Jeden taký „Šavel“ to praktizoval takto: keď videl svojho známeho-komunistu, inak však slušného človeka, vždy za ním vykričal: „kikirikí!“ Nič menej, ani viac.

Kádrovanie

Alica Haidlerová

Nič by na tom nebolo, keby sa nejaká inštitúcia pýtala vedenia obce, ktorej je dotýčným občanom a ona ho mieni prijať do zamestnania, čo je zač. To bývalo vždy. Aj za kapitalizmu podnik, či inštitúcia vyžadoval pred prijatím žiadateľov do zamestnania, vysvedčenie zachovalosti. Chcel vedieť – a na to mal plné právo – koho vlastne zamestná. Po roku 1948 však ťažiskom týchto dopytov bola otázka, ako sa choval kádrovaný a v prípade, že bol maloletý, jeho rodičia, v rokoch 1947-1948. Čas ubiehal, už dávno táto otázka nemala aktuálny význam, avšak stále sa v kádrových dotazníkoch nachádzala a musela byť zodpovedaná. Už to išlo naozaj na nervy. Kedy s tým prestanú? Ved' si už nikto ani nepamätá, ako sa kto vtedy choval!

Pracovníkov, ktorí vypracovávali takéto dopyty vyslobodil až rok 1968. Nie nadhlo. V normalizácii sa objavilo nové dátum: ako sa choval v rokoch 1968 - 1969. Tvrdohlavo, neúprosne, donekonečna. Táto otázka (ako aj tá predošlá), bývala už predtlačená, ak bol kádrový dotazník tlačivom, alebo konkrétne napísaná, ak išlo o prípis. Na predtlačenom tlačive ju neprečiarkli ani vtedy (ako by nikto nevedel logicky myslieť, ale bol nejakým výkonným robotom), keď bolo jasné, že kádrovaný bol v tých rokoch dieťaťom. A vlastne o takéto osoby najviac išlo, lebo práve tie vstupovali do života: buď sa uchádzali o štúdium na vysokej škole, nastupovali vojenskú základnú službu, alebo sa uchádzali o zamestnanie. Starší, ktorí prežili rok 1968-1969 ako dospelí, už neštudovali, nešli ani na vojenčinu, zamestnaní boli dávno. Azda bolo politicky nebezpečné tú otázku ako bezpredmetnú prečiarknuť? A tak som zo zlosti odpovedávala: „V rokoch 1968-1969 chodil do materskej školy.“ Boli spokojní. Môžu ho prijať. Majú čierne na bielom, že v rokoch 1968-1969 nebol kontrarevolucionár! A čo s takým, ktorý bol vtedy dospelý? Na to sme mali stereotypnú odpoveď: „Za vtedajšiu politiku sa neangažoval.“ Ak takto písali aj iné obce o svojich spoluobčanoch a ja si myslím že áno, tak potom došlo k historickému omylu: za vtedajšiu politiku sa angažovali ufóni.

Zabudnuté piesne (úryvok)

Alica Haidlerová

„...Vo vestibule tej istej budovy ma raz pristavila dedinská babička s otázkou: „Prosím ich, nevedia, kde tu ordinujú tí, čo panujú nad roľníkmi?“

„Ach, panovníci? Tuto, v týchto dverách!“

Všimnite si presnosť myslenia obyčajného slovenského človeka! Darmo režim tvrdil, že je štátom robotníkov a roľníkov! Roľník štát – aspoň v tejto fáze nepokladal za svoj, ale za navrátišší feudalizmus a preto v zhode so skutočnosťou, úradníkov poľnohospodárskeho referátu mal za panovníkov, ktorí panujú nad roľníkmi!

Inak – k vôli bezpečiu, že mladého môže odvieť bezpečnosť, roľníci posielali babičky orodovať za nižší kontingent, lebo čo už môžu urobiť takej babke aj keď nič nevykoná? Ale neexistovalo, aby sa jediný človek domohol zníženia kontingentu – ani jediný! Komunisti nikomu nič nedarovali, ani nikomu nič neodpustili! Na ľudí sa musí tvrdo, po boľševicky!

V čase týchto veľkých kontingentových prosieb, ktoré časom ustali, lebo roľníci sa presvedčili, že režim je ako tvrdohlavý baran a nič s ním nezmôžu, ponevierať sa v prízemí predmetnej budovy, o ktorej je stále reč, roľník stredného veku. Tiež hľadal zrejme „panovníkov“ avšak bolo už po úradných hodinách, takže väčšinou narazil na zamknuté dvere. Skúsil ešte jedny a tie boli otvorené. Vošiel dnu, avšak do chodby, v ktorej boli kabínky WC. Lenže si myslel, že sa mu to predsa oplátilo – totiž – zbadal tam cínové vedro. Kto nevie, treba mu povedať, aký to bol v tej dobe poklad! Veď najmenej sedem rokov po vojne nebolo dostať žiadny kuchynský riad, vedrá, vane, hrnce na vyváranie bielizne, nič také, pretože republika budovala ťažký priemysel. Sedliak teda vedro zobral a upaľoval s ním. Nanešťastie sa v budove už motala upratovačka a zistila, že jej vedro chýba. Vybehla na ulicu a zlodeja s vedrom zbadala s dobrým náskokom, no jednako sa pustila za ním utekať až ho dobehla a začali sa o vedro ťahať. Roľník kričal: „nedám! Majú byť k dostaniu! Ja nemám z čoho kravu napojiť, ale mlieko pýtajú!“

Nakoniec ale kapituloval a úlovku sa vzdal.

Keď došiel železiarsky tovar do obchodu, to bolo božie dopustenie. Ľudí sto, dvesto na ulici, v obchode ďalších koľko sa len vošlo hlava na hlave a často bitky medzi zákazníkmi. K predaju boli obyčajne vyslaní nejakí úradníci, aby udržiavali poriadok, vpúšťali kupujúcich a vypúšťali, nech sa to nebije...“